

ZBORNİK STROKOVNEGA POSVETA

Združenja za socialno pedagogiko

v sodelovanju

s centri za socialno delo, strokovnimi centri in sodišči:

OTROCI IN MLADOSTNIKI S ČUSTVENIMI IN VEDENJSKIMI TEŽAVAMI V SISTEMU POMOČI IN PODPORE

22. 3. 2022

Hotel Mons Ljubljana

Organizatorji posveta:

Alja Zajec,
Damjan Habe,
Dominika Pajnik,
Katja Bilban,
Samanta Jančič,
Sandra Zemljak,
Ramza Kurtović,
Tea Vukomanović,
Tomi Martinjak,
Urška Rous

Govorci:

mag. Darja Kuzmanič Korva, Skupnost centrov za socialno delo
mag. Matej Čujovič, Vrhovno sodišče
dr. Mitja Krajncan, Pedagoška fakulteta Koper
Dominika Pajnik, Strokovni center Logatec
Tea Vukomanović, Strokovni center Višnja Gora
Alja Zajec, Strokovni center Višnja Gora
Samanta Jančič, CSD Osrednja Slovenija zahod- enota Kočevje
Ramza Kurtović, CSD Osrednja Slovenija vzhod- enota Domžale

Moderatorji tematskih skupin:

Alja Zajec,
Ana Bešter,
dr. Ana Bogdan Zupančič,
Dominika Pajnik,
Katja Bilban,
Laura Kerčmar,
dr. Mateja Marovič,
Mihael Valenčak,
Nastja Vernik,
Ramza Kurtović,
Samanta Jančič,
Sandra Zemljak,
Saša Borovnik,
Vesna Hladnik,
Tomi Martinjak,
Urška Rous

Na posvetu so sodelovali udeleženci iz: osnovnih in srednjih šol s področja celotne Slovenije, Pedagoške fakultete Ljubljana, Pedagoške fakultete Koper, CSD področja celotne Slovenije, Strokovnih centrov za obravnavo otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami, sodišč in pravosodja ter nevladnih organizacij in društev.

Besedilo ni lektorirano.

Vsebina

I Uvod v posvet	5
II Nagovor predsednice Združenja za socialno pedagogiko in predsednice Sekcije za institucionalno vzgojo	6
III Transkript plenarnih nagovorov	7
IV Predstavitve sistema pomoči in podpore otrokom in mladostnikom s ČVT.....	16
IV.I Kaj prinaša družinski zakonik in spremembe formacije socialnega dela	16
IV.II ZOOMTVI- regionalizacija, širjenje programov in novi izzivi funkcionalnosti institucionalnih okvirjev	20
V Posvetovalni del	26
1. Preventivna svetovalna pomoč	26
2. Nameščanje otrok in mladostnikov	28
3. Mladostnik v procesu obravnave in toku življenja	29
4. Specifični primeri populacije otrok in mladostnikov	30
5. Spremljanje po odpustu	32

I Uvod v posvet

Posvet je nastal kot posledica prakse po tem, ko sta v veljavo stopila dva zakona: *Družinski zakonik* (2019) in *Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju* (2021). Zakona sta na področje dela z otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami prinesla veliko sprememb. Ne le v področje obravnave in dela z omenjeno populacijo, ampak tudi na širše polje delovanja poklicev pomoči in pravnih okvirov. Iz tega razloga se je na posvet prijavilo tako veliko število udeležencev iz tako veliko področji delovanj. S tem smo idejo multidisciplinarnosti več kot opravičili.

Pri organizaciji posveta smo se združili operativni sektor socialnega dela ter strokovnih centrov za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami, torej tisti, ki se vsakodnevno srečujemo tako s stisko kot tudi veseljem nameščenega mladostnika v institucionalni obliki vzgoje. K sodelovanju smo povabili tudi sodnike, na kar se je odzval mag. Matej Čujovič, ki nam je pomagal pri stikih s sektorjem sodišč. Že sama organizacija posveta odražala potrebo, da se združujemo in, da je področje več kot potrebno izmenjave strokovnih mnenj ter iskanja odgovorov.

V organizacijskem odboru smo stremeli k temu, da je posvet dostopen za vsakogar, ki deluje v našem sektorju- pa naj ga področje zanima strokovno ali laično, s podlago socialnega ali pravnega in naj ima službeno podporo ali ne. Zato smo se odločili, da bo posvet vsebinsko sicer barvit, a programsko enostaven, da bo temeljil na skupnih ugotovitvah in ne na akademskih dognanjih in, da bomo najeli zgolj prostor in naročili kavo .. Za vse ostalo bomo poskrbeli sami. In tako se je tudi zgodilo.

Nenazadnje pa nam je bilo zelo pomembno nagovoriti vse, ki jih vsebina zanima. Kot že rečeno, so udeleženci z udeležbo presegli strokovne okvirje omenjenih strok, s širino poklicnih področij smo se dotaknili meje vključenosti populacije s čustvenimi in vedenjskimi težavami, ki so segali na polje šolanja, izveninstitucionalne vzgoje in posebnih programov. In kljub trendu centraliziranja delovanja strok na več ravneh, nam je uspelo preseči regionalizacijo, saj smo bili prisotni udeleženci prav iz vse države. Zanimanje je upravičilo visoke cilje in napolnilo dvorano. Žal smo morali posvet omejiti in skoraj četrtno prijavljenih zavrni, saj nas je aktualnost obravnavane teme presenetila. Smo pa veseli, da lahko prav vsem, ki jih tema zanima, ponudimo skupek ugotovitev in priporočil s posveta. Hvala vsem 205 udeležencem, ki ste tvorili ta posvet.

Hvala tudi vsem, ki vas ni bilo in boste to besedilo s spoštovanjem in pozornostjo prebrali. Gre namreč za vsebino, ki so jo polnili kolegi in kolegice, med katerimi vsak na svojem polju vlaga v razvoj najboljčujivejše populacije otrok in mladostnikov. V plenarnem delu posveta smo iskali dileme, pomenljivosti in najbolj nujno, predlagali rešitve.

Če ima vsak od nas, ki smo soustvarjali ta posvet in gradivo, izkušenj z omenjeno populacijo vsaj tri leta (pa seveda temu ni tako, ker so nekateri naši staži veliko daljši), potem imamo opravka z gradivom, ki ima podlago vsaj 600 let. Kar pa zahteva svoje spoštovanje.

Na tem mestu dodajamo še nekaj. Tako, kot si nikoli ne moremo lastiti otrok, s katerimi delamo, ker so preprosto del širšega prostora, si ne moremo lastiti vsebine in gradiva. Vsebina posveta je last nas vseh, ki smo bili tam in tistih, ki niso bili, saj smo ga na nek način skozi svoje delovanje soustvarjali vsi. Zato je je potrebno **širiti in deliti. Prosimo vas, da gradivo delite vsem, ki bi jih utegnilo zanimati. Hvala.**

PS: Silno smo se želeli aktualizirati kot strokovna gverila. Pa se je zgodilo, da neka urejenost vseeno velja, zato nas je hvaležno pod okrilje vzelo Združenje za socialno pedagogiko, v katerem smo v okviru Sekcije za institucionalno vzgojo, posvet tudi izpeljali.

II Nagovor predsednice Združenja za socialno pedagogiko in predsednice Sekcije za institucionalno vzgojo

Tea Vukomanović, Predsednica Združenja za socialno pedagogiko
Dominika Pajnik, Predsednica Sekcije za institucionalno vzgojo ZZSP

V nagovoru sta govorki izpostavila spremembe v zadnjih dveh letih na več nivojih, ki sta jih prinesla Družinski zakonik in Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju. Omenjene spremembe spodbujajo tesnejše sodelovanje med ključnimi strokami, ki so se na posvetu tudi združile. Govorki nadaljujeta, da je bistvo posveta izpostaviti primere tako dobrih, kot manj dobrih praks dela na tem področju, s pričakovanjem, da skupaj poiščemo konkretna spoznanja in smernice, ki nam bodo pomagale pri nadaljnjem delu. Pozdravita množičen odziv udeležencev z več strok, od katerih pa je bilo kar nekaj udeležencev zavrnenih, saj organizacijske in prostorske kapacitete niso dovoljevale večjega števila udeležencev. Podarili sta, da je tema aktualna in, da so vse te spremembe vplivale na naše vsakdanje strokovno delo. Izrazili sta željo, da posvet ponudi prostor in čas za nove ideje, nove smernice ter nova spoznanja strokovnega dela.

III Transkript plenarnih nagovorov

Sprva načrtovani povzetek, smo spremenili v transkript (dobesedni prepis). Tako smo se v uredništvu odločili z namenom, da ostanejo celotne predstavitev čim bolj avtentično zapisane. Bralce pa prosimo, da razumejo tudi to, da se v nekaterih delih konteksta dvorane ne da prepisati. Mestoma smo morali zaradi sproščenega vzdušja in s tem spontanega govora, ter semantike napisanega teksta, posamično besedo ali vrstni red urediti. Zagotavljamo, da smo s tem ohranjali bistvo vsebine in sporočilnosti, kot so bili podani na samem posvetu.

Mag. Darja Kuzmanič Korva,

Skupnost centrov za socialno delo

Naj začnem s tem, da se je v zadnjih letih zelo spremenilo, kaj otroci s čustvenimi in vedenjskimi težavami potrebujejo. Do teh sprememb nas je privedla sprememba Družinskega zakonika, saj po letih, od kar velja, kaže prve rezultate. Prav tako je bil sprejet nov Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju, kar je pripeljalo do reorganizacije in sprememb dela tudi na področju vzgoje in izobraževanja.

Družinski zakonik je bistveno posegel v proces obravnave otrok in mladostnikov. In sicer na način, da so tu sodišča, ki odločajo. Veliko smo pričakovali od tega. Nekako tudi razbremenitev, v zadnjem času pa ugotavljamo, da imamo s tem tudi kar nekaj težav. Namreč, postopki, ki so prej tekli na samem CSD in med CSD ter vzgojnimi zavodi, so včasih tekli zelo hitro. Zdaj imamo težave, ker na odločitev sodišča lahko čakamo tudi nekaj mesecev. Otroci, ki potrebujejo pomoč, so nameščeni bodisi v krizne centre ali pa v kakšne druge oblike rejništva ali česar koli drugega do odločitve sodišča, ki potem izda začasno ali trajno rešitev. Na CSD zelo spremljamo sodelovanje, oziroma delo sodišč in se z njimi redno srečujemo, preverjamo kako zadeve delujejo in ugotavljamo, da v vseh okoljih, razen na območju ljubljanskega sodišča, zadeve tečejo tekoče. Da ni težav. V Ljubljani pa imamo po menjavi vodstva kar nekaj težav in ne moremo vzpostaviti rednega sodelovanja. V drugih okoljih se vsaj dvakrat letno dobijo vsi CSD istega območja in pristojno sodišče ter sprotno rešujejo težave, ki jih imajo. Se pravi, tu je že prva točka po reorganizaciji, kjer potrebujemo nove ideje in nove načine delovanja.

Druga stvar, ki jo izpostavljam, je regionalizacija strokovnih centrov. Lahko rečem, da imajo nekateri CSD s tem še vedno nekaj težav, ker so navajeni delati na »star« način, če temu tako rečem. Težko se prilagodijo temu, da imenujejo strokovni center, ki je odgovoren na področju vzgoje in izobraževanja, ki za otroka mladostnika poišče ustrezne rešitve, razvija nov program, skratka nekaj, za kar jaz sama ocenjujem, da je dobro. Namreč, če se spomnimo mi vsi, smo včasih imeli kar nekaj težav z nameščanjem otrok in mladostnikov v vzgojne zavode, tega pač zdaj ne more več biti, ker je to odločitev sodišča, torej je otrok sprejet v ustrezen program.

Poleg tega je včasih v preteklosti bilo tako, da smo nameščali otroke v zavod, ki se je nam zdel najbolj primeren, oziroma, za katerega smo menili, da ima prosto mesto. Sedaj se prilagajamo otroku in mladostniku ter njegovim težavam in jih rešujemo. Vsaka zakonodaja, ki jo na novo napišemo, potrebuje tri do pet let, da se res razvije in začne dajati rezultate. Torej ne biti neučakani.

In tretja stvar je reorganizacija CSD, ki je vplivala na naše sodelovanje. Reorganizacija se je pravzaprav dogodila samo v prvi, organizacijski fazi. Združile so se enote in prišlo je do teh organizacijskih, management zadev. To je ena stvar pri organizaciji. Druga stvar pri organizaciji je to, da se je na CSD bolj poenotila praksa. To pomeni, da se več strokovnih delavcev pogovarja med seboj in poenoti prakso. Imamo standarde in normative, torej aktivni, ki jih vodimo po posameznih področjih so tisto, kjer je prineslo poenotenje dela na določenem področju.

Naj se premaknem proti koncu in vam predstavim profile, ki jih potrebujemo in predstavim na kakšen način mi razmišljamo o reorganizaciji drugega dela centrov za socialno delo, o reorganizaciji na vsebinski ravni. Vsebinska reorganizacija naj bi se na področju otrok in mladostnikov zgodila na dva načina. Jaz upam, da tudi bodisi menjava glave ali karkoli na to ne bo vplivala, namreč s temi projekti smo že zelo daleč in upamo, da jih bomo lahko udeležili v tem in naslednjem letu. Na področju dela z družino, načrtujemo novo vodilno službo, ki bi bila sestavljena iz psihologa, specialnega pedagoga in socialnega delavca. Omenjena služba bo z družino delala neposredno na domu za določeno obdobje, sledila bo evalvacija, načrtovanje in tako naprej .. Takih programov v Evropi obstajajo in mi si želimo, da bi ga v ta namen sistematično uredili. Druga stvar, ki bo pomenila vsebinsko reorganizacijo dela na področju otrok in mladostnikov ter družine, je uvedba preventivnega programa »*Neverjetna leta*«. V okviru programa bomo usposobili določeno število strokovnih delavcev, ki bodo program vodili neposredno na regijskem nivoju, na CSD in se bodo ukvarjali z družino, preden bo imela le- ta take težave, da bo potrebno ukrepanje. Torej, učili jih bomo nekaj, kar potrebujejo za življenje. Moram povedati, da trenutno nekaj CSD ta program že izvaja preventivno. Začenjamo pa z izvajanjem novega usposabljanja v letošnjem letu, v naslednjem letu pa naj bi bili vsi CSD na nov program usposobljeni in pripravljeni. To, kar moram še povedati in me veseli je, da v programu »*Neverjetna leta*« sodelujemo s Pedopsihiatrično kliniko, z dr. Andreluhovo, kjer že potekajo različne skupine in v eno izmed skupin bomo v naslednjih dneh vključili tudi skupino rejnic. Kar pomeni, da ne bomo usposobili le staršev, ampak tudi rejnik/ce za to, da bodo lažje nudili pomoč in podporo otrokom, ki imajo čustvene in vedenjske motnje.

To je tisto, kjer jaz vidim povezovanje poklicev, povezovanje našega dela in vašega dela. Zelo si želimo, da bi se nam na naših CSD priključilo večje število socialnih pedagogov, da bi lahko vzpostavili nov program mobilne pomoči in podpore v družini ter program »*Neverjetna leta*«.

Zato vas ob tej priložnosti nagovarjam, da spremljajte naše razpise. Potrebujemo nove profile, ki bodo vnesli nova strokovna znanja in pristope, ker s tem samo plemenitimo vso pomoč, ki jo lahko nudimo otrokom in mladostnikom. Torej, zelo si želimo psihologov in socialnih pedagogov. Vse te novosti seveda prinašajo strah, bojzani tako na našem, kot na vašem področju, ampak jaz mislim, da je potrebno začeti razmišljati o tem, kaj nam spremembe dobrega prinašajo. Ker vsaka sprememba prinaša nek napredek, potem ga evalviramo ali je dober ali ni dober, ampak sprememba le mora biti, ker sicer postanemo en stari okosteneli sistemi, kjer delamo po neki intuiciji in ne napredujemo v stroki. Želim vam vse dobro. Vidim, da vas je veliko. Upam, da boste na delavnicah prišli do dobrih zaključkov in se veselim, da jih bom videla. Želim vam lep, predvsem pa zelo ploden dan in vse dobro. Hvala.

Mag. Matej Čujovič,

Vrhovno sodišče

Najprej hvala organizatorju, da me je povabil v vašo sredo. Zelo sem vesel, da smo danes tukaj vsi, ki se ukvarjamo z otroki, ki imajo, če tako rečem ... Take in drugačne težave. Kmalu bo minilo šest let, od kar sem na brdu pri Kranju prvič spregovoril o družinskem zakoniku, takrat je bil ta zakon še v fazi sprejemanja. No, ampak 15. aprila, bo minilo pet let od kar je bil ta zakon sprejet. In kar je še pomembneje, tri leta bo minilo od takrat, ko so se začele uporabljati čisto vse določbe tega zakonika in se bo izteklo tako imenovano prehodno obdobje, v katerem je potrebno na novo postaviti vse ukrepe v zvezi z otroki, ki so bili izrečeni, če tako rečem, po starem. Po stari zakonodaji.

Ob sprejemanju Družinskega zakonika je bil glavni cilj našega zakonodajalca, da razbije večplastno vlogo, ki so jo imeli CSD. Po novem, ta vloga CSD ostaja svetovalna in predlagalna. Namreč, da na sodišču vlaga predloge v zvezi z otroki. Tista tretja funkcija, odločevalna, pa mu je bila odvzeta in je bila prestavljena na sodišče. Za to se je zakonodajalec odločil zaradi signalov iz Evrope, da je to treba narediti in moje mnenje je, da je bilo to potrebno narediti, čeprav ene stvari niso tako idealne, kot so bile včasih, ampak vsaka sprememba ima neke poporodne krče. Kot je že kolegica pred menoj rekla, potrpeti moramo nekaj časa, da se stvari razvijejo. Zdaj, poleg prenosa pristojnosti s CSD na sodišča, so zame ključne še tri spremembe, ki jih je Družinski zakonik prenesel.

Eno je skupno starševstvo, ki ga lahko sodišče po novem tudi prisodi. Kaj to pomeni? Ko razpade zakonska zveza ali zunajzakonska skupnost staršev, lahko sodišče odloči, da morata starša starševstvo izvajati skupaj, kot sta ga izvajala do sedaj. Zakaj mislim, da je to pomembno? Zato, ker je v družbi enako bolno, da ne rečem izkrivljeno prepričanje, da si morata starša, po tem, ko njuna zveza razpade, otroke razdeliti tako, kot si razdelita premoženje. To je narobe, otrok ima starša prej in potem enako, ne glede na to, kakšna je zbeza staršev.

To je njun odnos, njuna zveza, zato mislim, da si moramo vsi prizadevati, da se bo ta zakonska norma, ki nam jo je zdaj zakonodajalec dal v praksi tudi uresničila in, da bomo na dolgi rok v tej družbi spremenili mišljenje, da je z razpadom zveze treba otroka dodeliti samo enemu od staršev, drug ima pa z njim stike.

Druga novost, ki jo je prinesel Družinski zakonik, je sodoben nabor ukrepov za varstvo koristi otrok, povezan z načelom najnovejšega posega. To pomeni, da imamo lestvico ukrepov. Od najblažjega, ki ga imenujemo nadzor starševske skrbi, do najhujšega oz. radikalnega, to je odvzem starševske skrbi. Znotraj tega je še več drugih ukrepov. Tisto, kar je pomembno, je načelo najmilejšega posega, kar pomeni, da sodišče zareže v družino samo toliko, kolikor je nujno pomembno, da se zaščiti otroka. In še nekaj, hkrati nad staršem grozi sodna palica, če ne bo naredil tako, kot je sodišče razsodilo, bomo v naslednjem koraku uporabili strožji ukrep. To je pomembno zato, ker tak najbolj blag ukrep, ki ga je nekdaj izvajal CSD, ni mel te palice oz. grožnje na koncu. CSD je nudil pomoč storitve na domu ali nekaj podobnega (oprostite, če se glede teh ukrepov ne izražam povsem točno), na koncu pa ni imel nobenega sredstva, da bi starša prisilil, naj sledi njegovim predlogom. Zato mislim, da je to po novem dosti bolje urejeno.

In tretja novost je ustoličenje varstva koristi v načelo. To je po novem načelo, ki je zelo široko zastavljeno. Vsi, ki kakorkoli prihajamo v stik z otrokom, smo dolžni skrbeti za otrokovo korist. Imamo 7. člen Družinskega zakonika, ki na široko pojasni, kdo vse je dolžan za to korist skrbeti. In potem 180. člen, ki ga moram brati skupaj z njim in nalaga medsebojno sodelovanje. Eno izmed oblik medsebojnega sodelovanja je tole srečanje, ki ga imamo danes. In zdaj, če se dotaknem sodnega nameščanja otrok. Sodno nameščanje otrok lahko pride v različnih fazah postopka, oz. ob izrekanju različnih ukrepov. Vse te situacije vam bom skušal na kratko predstaviti zato, da boste imeli celostno sliko, kaj se lahko na sodišču dogaja.

Faze oz. procesne situacije do katerih lahko pride, so tri. Eno je nujen odvzem otroka, drugo je začasna odredba in tretje je ukrep trajnejšega značaja. Ukrepov trajnejšega značaja je sicer šest, ampak trije ne vključujejo namestitve, naslednji trije, to so zadnji trije po vrsti, iz 174., 175. in 176. člena, pa vključujejo tudi nameščanje otrok.

Če se najprej dotaknem nujnega odvzema otrok. Nujen odvzem otroka je nekaj, kar ne stori sodišče, ampak je to dejanje, ki ga izvede CSD, kadar je situacija tako akutna, da ni časa za sodno intervencijo. Če vam podam primer- policija pokliče, zgodil se je umor, smo imeli en tak primer ... Otrok je tam, gleda truplo. So prišli s CSD, policije in pričeli z namestitvijo tega otroka. Zdaj, kam bomo tega otroka namestili, kadar se tako zelo mudi? Zakon sicer reče- k drugi osebi, v rejništvo ali v zavod. V resnici, če se tako mudi, zavodska namestitev praktično ni mogoča, enako velja za rejništvo. Če najdemo kakega zaupanja vrednega sorodnika, v roku ene ure ali pa namestitev v krizni center. To so res kratki roki. Lahko se zgodi, da je bila travma otroka tako velika, da je bil otrok hospitaliziran in do namestitve ni prišlo.

Ta čas, ko je otrok v bolnišnici, imamo možnost, da najdemo zanj najboljšo možnost za namestitev. Na tej točki naj samo še to povem, ker je to ravnanje dejanje, ki ga izvede CSD, kar pomeni, da ga mora v zelo kratkem času, v roku dvanajstih ur, pred sodiščem opravičiti. To pomeni, da mora sodišču sporočiti, da je otroka vzel in predlagati izdajo začasne odredbe. Potem mora pa sodišče v štiriindvajsetih urah (zato imajo sodišča dežurstvo), izdati začasno odredbo in izvesti sodno kontrolo nad legitimnostjo tega ukrepa. Začasna odredba, kot ime samo pove, je začasna. Za tiste, ki niste pravniki, ki niste sodniki, naj povem, da začasna odredba ne more bivati sama po sebi. Vedno je del enega drugega postopka. Ne more biti sama zase. Torej vi morate imeti nek postopek trajnejšega značaja, znotraj katerega lahko izdate začasno odredbo takrat, kadar se mudi. Začasno odredbo izda takrat, ko se ne mudi tako zelo, da bi bilo potrebno otroka tisti trenutek odvzeti, hkrati pa ne moremo čakati toliko časa, da bi se redni sodni postopek zaključil, ker je otrok preveč ogrožen. In ga je treba umakniti iz tega toksičnega okolja v katerem živi.

Zdaj pa še o ukrepih trajnejšega značaja. Trije so. Najprej je odvzem otroka in namestitev. Namešča se ga lahko v rejništvo, v zavod ali drugi osebi. To je ukrep, ki traja najdlje tri leta. Zanj se bo sodišče odločilo takrat, ko bo menilo, da obstaja realna možnost, da bo otrok po treh letih prišel k staršem nazaj, hkrati bo staršem naložilo kaj morajo v teh treh letih narediti. Glede na to o kakšnih otrocih se danes pogovarjamo, si jaz upam reči, da te, ki imajo res hude težave, niso nameščeni k drugim osebam ali rejnikom, ampak večinoma v zavode.

Če vam povem za intermezzo ... So pa ljudje, ki to zmorejo. Moja žena je bila rejnica in jaz sem bil njen partner. V devetih mesecih so nama ponudili v rejništvo pet otrok. Dva od teh sva odklonila. Ni me sram povedat, ker sta imeli deklici res hude zdravstvene težave. Ena je bila popolnoma gluha in z dvajset procentov vida. Druga je imela pa možganski hidro encefalitis. Sva se odkrito pogovorila tudi s CSD in ugotovila, da enostavno nimava teh kapacitet, da bi lahko skrbela za otroke s takimi velikimi zdravstvenimi in telesnimi hibami. Ti dve deklici sta našli krasna rejnika, ki sta izjemno dobro poskrbela zanju. In te dve deklici sta danes super. Prvi so v Londonu uspeli z eno operacijo popraviti tako vid, kot sluh. Tako, da sam mislim, da se na koncu stvari izidejo tako kot se morajo.

Bom malo preskočil v tej točki, še nekam drugam. Število rejnikov upada. Zakaj število rejnikov upada? Zaradi spremembe zakonodaje in, ker so rejniki zdaj vpeti v te sodne postopke, ki pa so do njih še manj prijazni, kot so do ostalih strank. Biti rejnik v teh sodnih postopkih, kar sem izkusil na lastni koži, lepo prosim, pa sem vrhovni sodnik, je zelo težko in zelo naporno. Zato razumem ljudi, da se za to ne odločajo. Seveda pa število otrok, ki jih nameščamo ne upada. Nasprotno, mislim, da se bo to število še povečevalo. In ker ni rejnikov, bodo ti otroci nameščeni v krizne centre in zavode. Zato je fino, da se o tem pogovarjamo.

Če se zdaj vrnem nazaj na ukrepe. Če je 174. člen tisti, po katerem sodišče otroka staršem odvzame in ga potem namesti, pa je 175. člen tisti, kjer sodišče otroka samo namesti. Kakšna je razlika med tema dvema ukrepoma, če na koncu otrok pristane v zavodu? Razlika je v zavedanju starša, v tem kaj zmore in česa na zmore. Če starš ne razume, da za tega otroka ne mora skrbeti, če ne razume kje so otrokove posebne potrebe in jih on noče ali ne more zadovoljiti, potem sodišče staršu tega otroka odvzame in namesti. Imamo pa starše, ki so zmožni dojet meje svoje sposobnosti, ki so zmožni svoje otroke preseči ... Biti najbolj možni dobri straži in razumeti, da bo za otroka najbolje, če ne biva z njimi in ga prostovoljno oddajo v zavod. Za njih pa bi bilo nepravično, da jim ga sodišče odvzame. Zato imamo na voljo ukrep iz 175. člena, po katerem se lahko otroka namesti, ne da bi se staršem pisalo: »Otrok se staršem odvzame in se namesti, ampak samo: otrok se namesti.« To je za te starše, ki so se zmožni se otroku odpovedati na simbolični ravni.

Najbolj drastičen izmed vseh ukrepov pa je odvzem starševske skrbi. Tudi do tega prihaja. Če vi starševsko skrb odvezmete, morate tega otroka nekam namestiti. In ta otrok je nameščen v rejništvo, k drugi sebi ali v zavod. Tisto, kar moram na tej točki posebej poudariti- odvzem starševske skrbi ne pomeni prenehanje preživitinske obveznosti, niti prenehanje pravice do stikov. Preživitinska obveznost preneha le in šele, če je otrok posvojen. Pravica do stikov pa še takrat ne. Zakaj je to pomembno? Zato, ker so dostikrat s tem povezani stroški z namestitvijo otroka v zavod in tudi, če je starševska skrb odvzeta, to ne pomeni, da starš ni več dolžan plačevati preživitine za tega otroka.

Družinski zakonik je bil premenjen, dopolnjen z ZOOMTVI, kratica zakona za katerega ste že vsi slišali. Težava je, ker je zakonodajalec pozabil še na postopkovni zakon. Morate vedeti, da sodišče ravna vedno po dveh zakonih; en določa vsebino, en pa postopek. Družinski zakonik je vsebina, ZOOMTVI je vsebina, hkrati imamo pa še zakon o nepravdnem postopku (ZPN). To je postopek, po katerem na sodišču mi te postopke vodimo. Težava je v tem, da je zakonodajalec, ko je ZOOMTVI sprejel, posegel samo v družinski zakonik, v ZNP pa ne. Kje je konkretna težava? Konkretna težava je, da ZNP zahteva od CSD, da navede, kam točno bo otrok nameščen ter zahteva od sodišča, da preveri ali je ta namestitev, za tega konkretnega otroka najboljša rešitev, torej ali mu je v korist. ZOOMTVI pa določa v kateri krovni center se otroka razporedi, potem pa ta krovni center razporeja in, ko ga razporedi, je dolžan sicer o tem obvestiti sodišče. Ampak, ali zdaj to od sodišča terja, da izda novo odločbo? Na to zakonodajalec ni pomislil.

Jaz imam eno rešitev in jo bom tudi povedal. Najbolje je, da se že v predlogu, ki ga CSD pošlje na sodišče točno predvidi, v kateri enoti bo ta otrok na koncu bival. Ker sicer se bojim, da je zakonodaja (ali pa če jo bo zakonodajalec dejansko spremenil), trenutno napisana tako, da mora sodišče izdati dopolnilno odločbo, kar bo pomenilo še več dela oz. podvajanje dela.

Torej na začetku napisati v kateri center in enoto bo otrok nameščen, sodišče bo to preverilo in ga tja tudi namestilo, sicer si bomo stvari še bolj zakomplicirali, kot so zakomplicirane.

Ne glede na enotno skrb za otrokovo korist, ki zavezuje nas vse, se moramo pri sodelovanju in pri skrbi za uresničitev zavedati tega, kaj je sodišče. Sodišče je neodvisen in nepristranski organ. In vsak trenutek mora sodnik vsem strankam dati v postopku občutek, da je nepristranski. Zato naj vas ne moti in naj vas ne vznemirja, da imate včasih občutek, da vas sodnik ne sliši, da vam sodnik ne sledi, da vas sodnik ne razume. On mora ustvarjati videz objektivnosti. In če bodo vaši predlogi strokovno dobro utemeljeni, naj vas ne skrbi, saj jim bo sodišče prej ali slej tudi sledilo. Samo prosim, če ste pri tem potrpežljivi. Hvala lepa.

Prof. dr. Mitja Kranjčan,

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, predstojnik Oddelka za socialno pedagogiko

Jaz bom danes poizkušal prikazat neko logiko strokovnih centrov in v tem kontekstu ne morem mimo nekega začetka, ki ga sam vidim kot eno od hib, ki je imelo kar dolgoročno posledico. To je bila prenova vzgojnih zavodov, ki je potekala kar lepa leta. Spomnim se Vzgojno-izobraževalnega zavoda Veržej, ki je prvi pričel s prenovo. Kakšna sreča je pravzaprav bila to, ko so prešli iz samostana v namensko grajeno hišo. Ta sreča je bila opoteča. Zelo hitro je prišlo do tega, da so videli, da ni vse v stavbi. Potem so šli vsi v začetku v prenovo v stavbe, iz zavoda v zavod ... V zadnjem delu, so se pa zavodi pričeli oblikovati v stanovanjske skupine. Na tem mestu bi omenil in pozdravil pokojno Jožico Tolar, ki je bila takrat edina in izredno močna, da je prišla iz vzgojnega zavoda Fram v stanovanjske skupine v Maribor. Isto je potem kasneje še naredil vzgojni zavod Kranj, pa prej Preddvor. Vsi ostali pa so pravzaprav ostali tam, kjer so bili. Torej ostali so v ustanovah, neposredno zraven naredili nove stanovanjske enote: vzgojno-izobraževalni zavod Smlednik, vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora, vzgojni zavod Slivnica, Mladinski dom Malči Beličeve ter Mladinski dom Jarše.

To govorim, ker menim, da gre tukaj za nesistematičnost ponudb, torej vzgojnih skupin na eni strani in stanovanjskih skupin na drugi strani, ki se niso diferencirale na samem začetku. Tudi sam sem delal v vzgojnem zavodu in v stanovanjski skupini in lahko rečem, da je razlika. Je razlika v delu, je razlika v namestitvi in tudi v populaciji. To mislim, da ni v tem trenutku pomembno, ampak vsekakor menim, da ima to neko posledico za današnje dožemanje in razumevanje aplikacije, kar se želi narediti v prostoru.

Ob tem se mi zdi pomemben naslednji korak izpostaviti normalizacijo, kjer je bila pomembna raziskava, ki je pokazala na te hibe, ki jih je prenova naredila. Prva je bila to, da so bile zunanje podobe ustanov take, da po normalizacijskih zahtevah niso ustrezale samo realnosti. Druga je bila oblikovanje programov, ki so bile ... Če izhajam spet iz sebe, če bi jaz bil nameščen v Logatec, verjamem, da bi bil najbolj problematičen otrok, oziroma mladostnik na tem svetu.

Zato, ker sem bolj vrtnarski in ribiški tip, ne pa za les, kovine in ličarstvo oz. programe, ki jih Vzgojno izobraževalni Zavod Logatec ponuja. Te stvari so se kasneje skompenzirale s programi v vzgojno- izobraževalnem zavodu Višnja Gora. Višnja gora je postala tudi zavod za mladostnike in mladostnice, ampak vseeno, takrat se je to oblikovanje pokazalo kot ena hiba. To je bila tudi ena od takih hib, ki bi jih lahko tudi izpostavil, da so pomembne za današnje dejavnike strokovnih centrov. In tudi konec koncev finančna ekonomija, ki je še danes ne razumem, da pravzaprav stanovanjska skupina, ki uči mlade, kako naj se osamosvajajo, zavod ima isto nalogo, pa smo vsi v nekih HACAP-ih, finančnih zadregah, takih, da ne moreš dati mladim denarja v roke in bi jih lahko učil, kako s tem denarjem ravnati. To se mi zdi ena takih stvari, ki so v normalizacijskih zahtevah zelo izpostavljene.

Izpostavil bi še Družinski zakonik iz vidika nas, ki neposredno delujemo z mladimi. Mislim, da participacija vseh deležnikov ni bila dovoljšna. To je zelo diplomatski pristop. Druga stvar, ki pa se mi zdi zelo pomembna, pa je tudi ta, da nastane na nek način zaradi nejevolje CSD, ki določenih otrok niso imeli kam namestit in potem so na čisto neformalni ravni postavili pozicije določenih zavodov- npr. kdo bo zdaj koga sprejel, pa te stvari niso imele dokončno dogovorjene teže. Potem je na ta način prišel substitut, močen posameznik, imenovan sodnik, ki je rekel: »Tako, zdaj pa gremo v ta zavod.« In tu je prišlo do tega, da so kar naenkrat mogli nekega posameznika sprejeti, ki ga sicer nebi. Spet tukaj vidim hibo. Zakaj to izpostavljam je, da bi lažje potem definiral, kaj je pravzaprav namen strokovnega centra, da pravzaprav določenih otrok ni bilo kam dati. Zakon mislim, da je k temu tudi pripomogel.

Potem je prišlo do evropskih socialnih skladov in do projekta deinstitutionalizacije. Tukaj sta bili in sta še vedno dve kohezijski regiji. Ena je vzhodna in ena zahodna. Sprva je bilo namenjenih štirinajst milijonov, tako so rekle kolegice na MIZŠ za ta proces, na koncu smo dobili tri milijone. Potem so te tri milijone razdelili na vzhodno regijo, ki je manj razvita in je tudi zelo zanimivo razporejena po Sloveniji, od severovzhodnega dela štajerske, Koroške pa do Kozjanskega in potem pride tam nekje pri Velikih Laščah, proti Postojni. Tako je tudi Planina padla pod vzhodno regijo. Po razdelitvi seveda, vzhoda in zahoda, juga naj najbrž ne bi bilo. Potem je bil ta razpis postavljen pred vas, torej pred izvajalce. In vzhodna regija je kandidirala, oz. vsak zavod posebej, izpadel vzgojno- izobraževalni zavod Veržej. Potem pa se je zahodna regija nekako pobratila in so šli skupaj v konzorcij. Nisem bil tam evalvator, tako, da ne vem, kako so se te stvari porazdelile, lahko pa rečem, da sta Planina in Maribor naredila ogromno novih programov, ogromno tistih stvari, ki so bile še pred tem na nek način samo v želji. Zdaj, ko so realnost, pa vse stvari rabijo svoj čas.

Jaz verjamem, da tudi ta implementacija tovrstnih pristopov strokovnih centrov z različnimi programi, ki so usmerjeni na potrebe posameznika in v to, kar mlad človek potrebuje. Pred tem je bila samo stanovanjska skupina in vzgojna skupina. Soros (Open Society Foundations, op. p.) nam je financiral prvo mladinsko stanovanje, ki je bilo to narejeno kot projekt leta 1994, a je komaj zdaj dobil zakonsko podlago.

Do takrat so pravzaprav čarali na veliko načinov, da so mladi dobili ustrezno pomoč. Zdaj ta zakon dejansko omogoča, da so oblike pomoči takšne, da vi, ki neposredno delate z otroci, vidite, da so najboljše. Jaz verjamem, da je možno narediti tudi to, da se programi menjavajo in so fleksibilni. Verjamem pa, da to zahteva drugačen napor ter neko drugačno povezanost med vsemi tremi resorji. Prepričan sem v to, da če gledamo tako, da delamo vsak v svojem sistemu najboljše kot lahko, da bi to bil nek nad-resor, institut, ki bi pravzaprav povezoval čisto vse. Recimo, da bi bilo zdravstvo ena stvar, ki jih danes ni tukaj, sodstvo, potem socialna, potem pogosto še MNZ in seveda šolstvo. Menim, da bi na ta način lahko rešili milijon stvari in da bi danes dejansko iz iste vreče iz katere se vleče za tega otroka, zdaj se razdeli v pet različnih majhnih vrečk, pa bi pravzaprav lahko bilo iz iste vreče za vse.

Če se vrnem k evropskim socialnim skladom, je bil interes usposobiti neko celotno pomoč otrokom, mladostnikom na celotnem kontinuumu v regiji, iz katere izhaja. Se pravi ponuditi pomoč mogoče že v preventivni, da se sploh stvari ne zgodijo do zgodnje detekcije, do tega, da bi dejansko mrežno lahko v nekem področju vsi optimalno delovali v korist mladega človeka. Če se spet vrnem na normative in normalizacijo in se vrnem k moji izkušnji, ki je bila izredno drastična, namreč v vzgojno-izobraževalnem zavodu Veržej smo dobili enega mulca, ki je bil iz Pirana. Predstavljajte si, da živite 15 let v Piranu, zdaj pa vas namestijo v Veržej. Približno tako kot, da prideš na luno. Jaz sem s teh krajev, prekrasni so, čudoviti so, najlepši na svetu. Ampak dejstvo je, da je tudi Piran najlepši na svetu za tega otroka in, da on tam ima svojo socialno mrežo. On ima tam ljudi, s katerimi je navezan in ima neke stike. Tisti stiki, ki niso v redu se lahko revidirajo, tisti stiki, ki pa so v redu, pa se lahko ohranijo in nadgrajujejo. Konec koncev ti otroci nimajo kam iti, najpogosteje k staršem. To spet pomeni, da vzgojitelj in vzgojiteljica delata s starši in imata neposreden stik z njim. Če je ta otrok iz Pirana v Veržeju, ali pa z Goriškega v Piran, bi reku naš Kreslin, torej to pomeni, da se stiki omejujejo telefonsko. Stiki se omejujejo tudi s tem, da otrok dejansko težko pride vsak vikend v Piran. Prvič je neracionalno, drugič se blazno dolgo voziš. Imamo krasna javna prevozna sredstva, praktično rabi pol dneva, da pride domov. To so stvari, ki nam tudi morajo dati nek signal, da je ta prenova s katero sem začel, tudi tista, ki v tem trenutku omejuje prostor, ki je dejansko posegel v vse dele, kjer te potrebe so.

Če pogledamo Celje, celo Koroško regijo, Dolenjsko regijo. Tam ni pravzaprav nobenega strokovnega centra. Ko sem si sam predstavljal, kako bo to fino, sem si mislil, sej na koncu koncev je Predvor 'šel' v Kranj in Fram je 'šel' v Maribor. In imamo dve instituciji, ki imata dobre izkušnje s tem in imata kaj za povedat. Je škoda, da ostane v Veržeju zavod. Tisti zavod je čisto fajn zavod, ni nič narobe z njim, ampak če ta otrok pride v trgovino in tam neki vaški mulc nekaj ukrade, bo kriv ta, ki je iz zavoda. To je taka stigmatizacija, da v trenutku, ko pridejo na ulico, vedo, da je iz zavoda, da ni iz vasi, ker se vsi med sabo poznajo. To se mi zdi hiba, ki se institucionalno na nek način določa. Če se gremo deinstitutionalizacijo, bi bilo zelo fino, če bi taka institucija bila v Murski Soboti, če bi imeli nekaj v Celju, če bi imeli nekaj v Slovenj Gradcu, Novem Mestu, v Kopru, Gorici.

To so neke točke, ki na dolgi rok v družbi ne živi vsakih štiri leta, ampak živi dvajset, petdeset let, sto let. To bi bila investicija. In tudi te hiše, ki so zdaj namenjene tem otrokom verjamem, da bi lahko bile krasni centri šolskih in obšolskih dejavnosti.

Če pogledam še evalvacijo, recimo takrat, ko sta se ta dva projekta peljala ... Profesor Peterson, ki je bil kreator dveh podobnih projektov v Nemčiji- Integra in Kita. V slabih dveh letih je v enem in drugem projektu veljalo skupaj 24 programov, ki so nakazali potrebo po diferenciaciji stanovanjskih skupin in vzgojnih skupin. Prejšnji zakon pa omogoča čisto nič drugega, kot vzgojni zavod in stanovanjsko skupino. V tem vidim eno veliko možnost. Verjamem tudi, da v tem trenutku vlada nepreglednost, ena zelo zahtevna situacija. Hvala lepa.

IV Predstavitve sistema pomoči in podpore otrokom in mladostnikom s ČVT

IV.1 Kaj prinaša družinski zakonik in spremembe formacije socialnega dela

Avtorici:

Samanta Jančič, CSD Osrednja Slovenija zahod- enota Kočevje

Ramza Kurtović, CSD Osrednja Slovenija vzhod- enota Domžale

Ko govorimo o glavnih razlogih za stiske mladostnikov, ki največkrat pripeljejo do namestitve zunaj družine, govorimo o psihosocialnih težavah, ki se kažejo kot vedenjske, čustvene, učne ali druge težave v njihovem odraščanju. Naloga centra za socialno delo je, da v okviru oblikovanja ocene ogroženosti preveri vse dejavnike tveganja in oblikuje načrt pomoči družini in otroku.

Namestitev mladostnika v vzgojni zavod je pogosto zadnja možnost, ki jo v sistemu ponudimo, in sicer ko so vse druge svetovalne oblike pomoči že izčrpane. Družine pogosto menijo, da je namestitev njihovega otroka v vzgojni zavod končna postaja, za mnoge to tudi pomeni, da mladostnika prepustijo vzgojnemu zavodu. Vendar mladostnik z namestitvijo v zavod ob podpori vzgojiteljev lahko konča šolo, se nauči samostojnosti in odgovornosti, začne z zdravimi načini preživljanja prostega časa. Starši na drugi strani pa dobijo potrebno pomoč in podporo, da spremenijo svoje vzgojne načine. Sodelovanje staršev in ostalih odraslih je zato v procesu pomoči mladostniku zelo pomembno in mladostniku lahko najbolj pomagamo, če vsi vključeni med seboj dobro sodelujemo.

Postopek vključitve v vzgojni zavod

Po *Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR)* je bil za izrekanje ukrepa odvzema otroka staršem in posledično namestitev drugam pristojen center za socialno delo (CSD). Ta je lahko ukrep izrekel, če so starši zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo ali če je bilo to iz drugih pomembnih razlogov v otrokovo korist (prvi odstavek 120. člena ZZZDR). Potem ko je otroka odzvel, ga je lahko zaupal v vzgojo in varstvo drugi osebi ali ga namestil v zavod (prvi odstavek 120. člena ZZZDR). V zadevah je CSD odločil z upravno odločbo po končanem posebnem ugotovitvenem postopku po ZUP-u. V okviru tega postopka je bilo zagotovljeno tudi sodno varstvo.

Leta 2019 je stopil v veljavo novi Družinski zakonik (DZ), ki je razveljavil ZZZDR (303. člen DZ) in je vnesel nekatere novosti. Kot samo ime pove, zakonik ureja področja, ki so povezana z družino. Ureja zakonsko zvezo, zunajzakonsko skupnost, razmerja med starši in otroki, oblike pomoči države pri težavah partnerskega in družinskega življenja, ukrepe za varstvo koristi otroka ter preživljanje, posvojitev, podelitev starševske skrbi sorodniku, rejništvo in skrbništvo za otroke in odrasle osebe, ki potrebujejo posebno varstvo.

V DZ so posebej urejeni ukrepi za varstvo otrokovih koristi, s katerimi država varuje ogroženega otroka. To so kratkotrajne uredbe in uredbe z trajnejšim značajem, omejitev starševske skrbi, omejitev stikov, odvzem otroka ali namestitev otroka v zavod.

Namestitev otroka v zavod spada med ukrep trajnejšega značaja, natančno pa ga opredeli 175. člen DZ, ki pravi da Sodišče odloči o namestitvi otroka v zavod zaradi njegovih psihosocialnih težav, ki se kažejo kot vedenjske, čustvene, učne ali druge težave v njegovem odraščanju, če je ogrožen on sam ali drugi otroci v družini in je le z njegovo namestitvijo v zavod mogoče v zadostni meri zavarovati njegove koristi ali koristi drugih otrok v družini. V tem primeru sodišče zavod tudi imenuje. Nadalje člen navaja, da z ukrepom iz prejšnjega odstavka ne prenehajo druge obveznosti in pravice staršev do otroka, razen če sodišče ob tem ukrepu omeji starševsko skrb v skladu s 171. členom tega zakonika. Sodišče lahko ob odločitvi o namestitvi otroka v zavod enemu ali obema od staršev tudi omeji ali odvzame pravico do stikov z otrokom v skladu s 173. členom tega zakonika.

Postopek vključitve mladostnika v vzgojni zavod vodi družinsko ali kazensko sodišče, proces namestitve pa poteka v sodelovanju s centrom za socialno delo. Strokovni delavci centra za socialno delo mladoletniku in staršem predstavijo vzgojni zavod, skupaj gredo na ogled, podajo predlog na sodišče in izpeljejo namestitev. Po vključitvi v vzgojni zavod je strokovni delavec del strokovnega tima, ki spremlja mladostnika med njegovim bivanjem v njem.

Namestitev mladostnika v stanovanjsko skupino ali vzgojni zavod je brezplačna, Stroške oskrbe krije ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Starši pa prispevajo žepnino in za druge posebne stroške, ki jih ima mladostnik, po dogovoru z vzgojitelji. Kadar sodišče odloči o ukrepu iz prvega odstavka tega člena, odloči tudi o preživninski obveznosti vsakega od staršev v skladu s 184. členom in drugimi določbami tega zakonika o obveznosti preživljanja med starši in otroki.

Strokovni delavec CSD spremlja mladostnikovo bivanje v stanovanjski skupini oziroma v vzgojnem zavodu, udeležuje se timskih sestankov in sodeluje s starši. Starši oz. pomembni drugi (skrbnik, rejniki, sorodniki) imajo ves čas otrokove namestitve pomembno vlogo. Otrok vikende in počitnice navadno preživlja doma. Pomembno je, da imajo starši redne stike z vzgojitelji in strokovnim delavcem CSD ter da si aktivno prizadevajo za reševanje težav. Zakon še določa, da ukrep iz tega člena traja največ tri leta. Mladostnik, ki je pridobil popolno poslovno sposobnost, pa sme ostati v zavodu le, če v to pisno privoli. Postopek odpusta iz stanovanjske skupine ali vzgojnega zavoda poteka podobno kot postopek namestitve.

V nadaljevanju opisujemo enega od postopkov dobre prakse nameščanja na podlagi DZ.

Ukrep trajnejšega značaja, 175 ČL. DZ: Namestitev otroka v zavod

- I. Soglasje staršev: starši podajo izjavo na zapisnik, da se strinjajo, da CSD začne urejati namestitev v vzgojni zavod za njihovega otroka.
- II. Izjava otroka / mladostnika (mld.): Zakaj želim iti v zavod, če mld. starejši od 15 let lahko tudi on poda izjavo na zapisnik.
- III. Pokličeš v vzgojni zavod ali stanovanjsko skupino in se dogovoriš za ogled skupaj s starši in otrokom.
- IV. Napišeš vlogo za sprejem in jo pošlješ v VZ oziroma območnemu strokovnemu centru.
- V. Po opravljenem ogledu, dobljenih izjavah na zapisnik, obisku na domu otroka, pridobljenem poročilu šole, poročilu zdravnika, morebiten MDT, opravljenih pogovorih z otrokom (vsaj 3) in starši (vsaj 3) ter ostalih pridobljenih dokazih (telefonski razgovori, osebni razgovori, pomoč prostovoljca, študenta, ...) – pridobiš potrebno dokumentacijo.
- VI. Na podlagi pridobljene dokumentacije izdelaš oceno ogroženosti in načrt pomoči družini – ki se spreminja na podlagi potreb otrok in zmožnosti staršev.
- VII. Podaš predlog sodišču za namestitev otroka v zavod na podlagi 170 čl. DZ.
- VIII. Po prejetem sklepu sodišča se z zavodom dogovoriš za sprejem (datum in ura). Ob sprejemu je prisoten strokovni delavec.
- IX. Ko je otrok nameščen, redno spremljaš njegovo stanje po telefonu preko strokovnih delavcev zavoda, ga obišeš, v času počitnic narediš obisk na domu (obvezno!).
- X. Skozi celoten proces, pred in po oz. med bivanjem otroka v zavodu s starši sodeluješ po načrtu pomoči, ki temelji na izboljšanju razmer v domačem okolju na način, da bi lahko otrok ponovno bival doma.

V primeru, ko gre za tako visoko ogroženost, da je potrebno čim hitreje ukrepanje, se poslužimo začasne odredbe (162. člen DZ). V praksi je poleg zgoraj opisanega ukrepa možna tudi kombinacija odvzem otroka staršem v povezavi (174.člen DZ) z nameščanjem v zavod (175. člen DZ), omejitev ali odvzem pravice do stikov (173.člen DZ), omejitev starševske skrbi v določenem delu (171.člen). Poznamo pa še nameščanje v zavod po KZ, kjer o nameščanju odloča Kazensko sodišče, kateremu smo CSD-ji v oporo s poročili in mnenji.

Reorganizacija CSD-jev

Poleg družinskega zakonika 2019 se je oktobra 2018 zgodila reorganizacija CSD-jev, s katero se je 62 centrov združilo v 16 novih območnih centrov za socialno delo, obstoječi CSD-ji pa so postali njihove enote. Enote CSD-jev delujejo kot vstopna točka za vse pravice uporabnikov in še naprej izvajajo strokovne naloge, socialno varstvene storitve, javna pooblastila in različne socialno varstvene programe. Območni center na enem mestu vodi in upravlja delo za celotno območje. Znotraj centra deluje skupna splošna služba, ki zajema računovodstvo, administrativne naloge, pravno in kadrovske službe. Oblikovana je tudi skupna strokovna služba, v katero so vključene službe za koordinacijo in pomoč žrtvam, interventna služba, koordinatorji obravnave v skupnosti in koordinatorji invalidskega varstva, ponekod tudi krizni centri, martinski domovi, varne hiše.

Tabela: Novih 16 centrov za socialno delo in 63 enot centrov za socialno delo

CELJE	SAVINSKO-ŠALEŠKA	JUŽNA PRIMORSKA	GORENJSKA
Celje	Mozirje	Izola	Jesenice
Laško	Velenje	Koper	Kranj
Slovenske Konjice	Žalec	Piran	Radovljica
Šentjur pri Celju		Sežana	Škofja Loka
Šmarje pri Jelšah			Tržič
OSREDNJA SLOVENIJA – ZAHOD	POMURJE	SEVERNA PRIMORSKA	DOLENJSKA IN BELA KRAJINA
Kočevje	Gornja Radgona	Ajdovščina	Črnomelj
Ribnica	Lendava	Idrija	Metlika
	Ljutomer	Nova Gorica	Novo mesto
	Murska Sobota	Tolmin	Trebnje
MARIBOR	KOROŠKA	POSAVJE	OSREDNJA SLOVENIJA – VZHOD
Lenart	Dravograd	Brežice	Domžale
2 enoti CSD: Maribor – Center, Maribor - Tezno	Radlje ob Dravi	Krško	Kamnik
Pesnica	Ravne na Koroškem	Sevnica	Litija
Ruše	Slovenj Gradec		
Slovenska Bistrica			
PRIMORSKO – NOTRANJSKA	ZASAVJE	SPODNJE PODRAVJE	LJUBLJANA
Cerknica	Hrastnik	Ormož	Grosuplje
Ilirska Bistrica	Trbovlje	Ptuj	Pet enot CSD: LJ Bežigrad, LJ Center, LJ Moste Polje, LJ Šiška, LJ Vič Rudnik
Postojna	Zagorje ob Savi		Logatec
			Vrhnika

Na CSD-jih ugotavljamo, da smo pri delu z otroki in mladostniki najbolj uspešni v primerih, ko se na lokalnih nivojih strokovne službe, ki smo vpletene v družine obravnavanih otrok in mladostnikov, med seboj povezujemo in sodelujemo.

VIRI:

- https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/5439459f99/Vzgojni_zavodi.pdf
- <https://www.scsd.si/centri-za-socialno-delo/>
- Novak B. (2020), Družinski zakonik: z uvodnimi pojasnili / Barbara Novak. - 2., spremenjena in dopolnjena izd., 1. natis - Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2020. – (zbirka predpisov / Uradni list RS)

IV.II ZOOMTVI- regionalizacija, širjenje programov in novi izzivi funkcionalnosti institucionalnih okvirjev

Avtorici:

Alja Zajec, Strokovni center Višnja Gora

Dominika Pajnik, Strokovni center Logatec

Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (2021) je zakon, ki ureja celovito obravnavo otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami (ČVT), ki so vključeni v vrtce in šole, ter otrok, ki so nameščeni v strokovnih centrih za otroke s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami.

Kdo pa sploh so otroci in mladostniki s ČVT? Otroci in mladostniki s ČVT so lahko usmerjeni v skladu z zakonom, ki ureja usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, ali otroci s primanjkljaji, ovirami oz. motnjami na socialno-čustvenem področju v skladu z zakonom, ki ureja celostno zgodnjo obravnavo predšolskih otrok s posebnimi potrebami, in ki potrebujejo dodatno strokovno pomoč ter prilagojeno izvajanje javno veljavnih izobraževalnih programov.

Misel na delo z otroci s ČVT me spomni na Mullerjev članek oziroma na prisposodbo v njem. Govori o Divjem zahodu in o tem, da ima posameznik kot strokovnjak tam možnost preživeti le na dva načina. Ali se naseliti na svojem kosu zemlje, jo obdelovati in obdati z ograjo, poznati vsako njeno ped ali pa postati skavt, lovec s pastmi, vodnik po divjini in preživeti tam zunaj. Torej naseljenec ali vodnik. Življenje v današnji družbi za marsikoga ni primerljivo z življenjem na Divjem zahodu, kjer so ljudem na vsakem koraku pretile najrazličnejše nevarnosti. Prisposodba nam pa vseeno lahko približa pogled v življenjski prostor uporabnikov, otrok in mladostnikov. Neprimerni življenjski pogoji, majhne možnosti, nejasna orientacija o samem sebi, brezposelnost, zloraba drog ... Divjina lahko postane ustrezna podoba že, če pogledamo v svet v katerem ti otroci verjamejo, da živijo, v njihovo subjektivno izkušnjo sveta in v doživljanje njihove izkušnje s strani strokovnjakov, ki so vpeti v njihov vsakdan.

Ti se nenehno soočajo z množico težav na različnih nivojih in področjih, kar je že samo po sebi divjina. In če prej omenjeni opciji preživetja prenesemo na naše področje, ugotovimo, da naši otroci potrebujejo naseljence, torej strokovnjake, ki so specialisti na svojem področju, ki najustrežneje pomagajo posamezniku pri specifični problematiki. Ker pa je njihova glavna značilnost ta, da je problematika večplastna, da so intervencije potrebne na različnih področjih, pa je pomembno, da so tisti, ki so v najtesnejšem stiku z otroci vodniki, tisti, ki vse omenjene intervence usklajujejo in otroke vodijo skozi divjino življenja. Naloga vodnika je opremiti otroka in voditi skozi divjino, na način, da jim v procesu ne odvzamejo možnosti izbiranja lastnih ciljev.

Vzgojne ustanove nekoč in danes

No sedaj pa bi bilo smiselno, da spoznamo pot do novega zakona in njegovo vsebino. Prenova vzgojnih zavodov se je pričela v 80. letih prejšnjega stoletja, ko je šest vzgojnih zavodov neustrezna poslopja (večinoma gradove in opustošene stavbe) zamenjalo z namensko grajenimi stavbami, štiri zavodi so se pa preoblikovali v stanovanjske skupine. Z Logaškim eksperimentom in prenovo vzgojnih zavodov, se je proces sprememb skorajda ustavil. Izpostavljene so bile potrebe po bolj regionalno razpršenih, diferenciranih manjših enotah, ki so lahko stanovanjske skupine ali imajo prostor za zelo različne otroke ter potrebe po tem, da bi ustanove bolj ustrezale potrebam otrok in preprečevale stigmatizacijo. Rezultati raziskave MIZŠ, opravljene z vzgojnimi zavodi v letu 2013, kažejo na to, da je v zavodih psihiatrično obravnavanih skoraj polovica otrok, ki za njih ne najde ustrezne pomoči in, da obstaja velik razkorak med strokami. Prav tako so rezultati pokazali na neenotno strukturo in nedefinirane standarde, katere informacije bi morale prejeti vzgojne ustanove pred sprejemom otroka, mladostnika. Spremembe v vzgojnih ustanovah so vezane na transformacijo iz zavodskega tipa v obliko stanovanjskih skupin in morebiti širitev na OŠ ali SŠ populacijo. Rezultati raziskave so pokazali potrebo po bolj tvornem sodelovanju in medsebojnem zaupanju med strokovnimi delavci zavodov, CSD, zdravstvenimi službami, pravosodnim resorjem ter potrebo po tvornem povezovanju mrež nevladnih organizacij in neformalnih združenj ter vladnih/ javnih služb v enoten, učinkovit sistem pomoči za mlade.

Potrebe, ki so jih v preteklosti zaznavali strokovni delavci in strokovnjaki, ki v sistemih delujejo že leta, so segale tudi na področja:

- nameščanja in sprejemanja otrok in mladostnikov s kompleksnimi težavami
- sodelovanje z zunanjimi institucijami v lokalnem okolju
- pridobivanje dokumentacije za spremljanje napredka
- pomanjkanje dela z družino in priprava le te na vrnitev otroka v okolje
- odpust ali premestitev otroka.

Kako je danes s temi področji oz. ali so nadaljnja delovanja na področju doprinesla odgovore na ta vprašanja in dileme? Kot odgovor na zaznano problematiko je MIZŠ v letu 2017 s sredstvi evropske kohezijske politike razpisalo projekt *Celostna obravnava otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami v vzgojnih zavodih*. Cilji projekta so bili; oblikovanje novih oblik in metod dela v stanovanjskih in vzgojnih skupinah, oblikovanje programov za intenzivno obravnavo otrok, predvsem s težavami v duševnem zdravju in odvisnikov, spremljanje otrok in mladostnikov po odpustu ter strokovna podpora družinam.

Ugotovitve projekta so bile, da je prenova obstoječega sistema nujna in, da je potrebno poskrbeti, da se vzgojno izobraževalni zavodi s svojimi oblikami dela približajo potrebam otrok in mladostnikov in ne obratno.

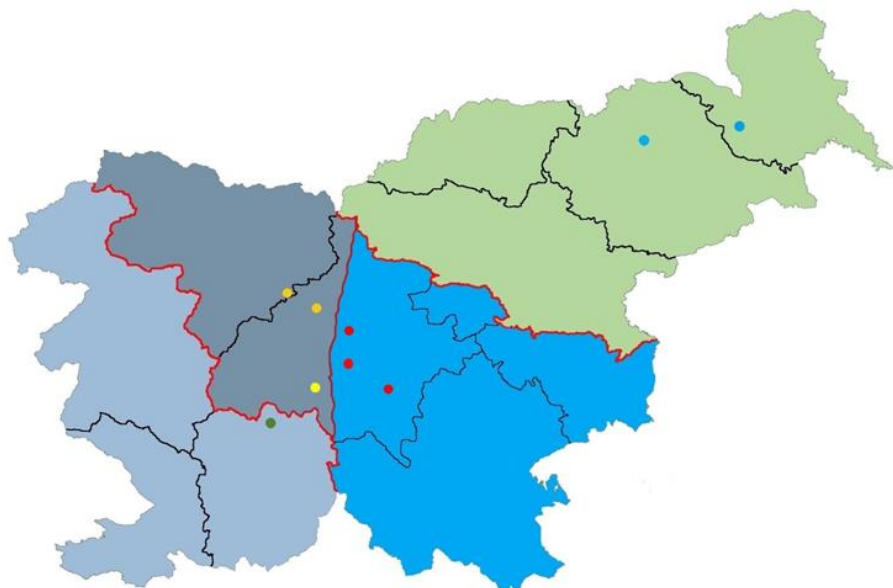
Strokovni centri za obravnavo otrok in mladostnikov s ČVT

Sprejetje *Zakona o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (ZOOMTVI)* leta 2020, ki je vstopil v polno veljavo leta 2021, nam je prineslo kar nekaj sprememb, novosti in izzivov. S sprejetjem zakona, je bila celotna Slovenija razdeljena na štiri območja, znotraj katerih so se ustanovili strokovni centri. Znotraj posameznega območja je v skladu z 8. členom ZOOMTVI in navodili MIZŠ eden od centrov tisti, ki koordinira in usklajuje delovanje vseh vključenih strokovnih centrov na tem območju.

Strokovni centri štirih geografskih področij so:

- Strokovna centra MD Maribor in VIZ Veržej
- Strokovni centri Višnja Gora, MD Malči Beličeve in MD Jarše
- Strokovni centri ZVI Logatec, VIZ Smlednik in VZ Kranj
- Strokovni center Planina

Slika: Prikaz razporeditve strokovnih centrov po regijah

Med mnogimi načeli, ki so botrovali pripravi zakona, izpostavlja:

- Načelo regionalizacije in deinstitucionalizacije. Ideja je zagotoviti pomoč v strokovnih centrih, z manjšimi enotami čim bližje domu uporabnika, ki sledi potrebam otroka/mladostnika ter se jim prilagaja s ciljem, da do namestitve ne pride, oz., da se po zaključeni namestitvi otrok oz. mladostnik vrne v domače okolje, k samostojnemu življenju in vstopi na trg dela, z zagotovljeno strokovno podporo.

- Načelo celostne obravnave, ki narekuje, da morajo strokovni centri nuditi celostno pomoč in podporo vsem otrokom in mladostnikom, ki so vključeni v katerega od njihovih programov. Otroci in mladostniki so največkrat poleg obravnave v strokovnem centru in CSD vpeti tudi v delovanje drugih pomembnih služb, kot so pravosodje, zdravstvo, policija, nevladne organizacije ipd.

Celostna pomoč je pomembna, ker je problematika otrok, ki jih strokovni centri obravnavajo kompleksna, dolgoročna in intenzivna. Da se znanje, vložek in trud posamezne stroke ne spregleda ali izgubi, je enotna pravna podlaga in medresorsko sodelovanje nuja.

Naloge strokovnih centrov na vsakem od območij so, da zagotavljajo celoten kontinuum pomoči vsem otrokom in mladostnikom, njihovim družinam in drugim zanje pomembnim institucijam. Pred ZOOMTVI je v največji meri deloval drugi steber zakona, to je nameščanje v institucionalno obliko varstva. Danes pa se tej obliki strokovne pomoči pridružujeta še dva stebra in sicer preventivna mobilna socialno pedagoška obravnava in spremljanje mladostnikov po odpustu.

Tri glavna področja, ki jih zakon predvideva so:

- preventivna dejavnost v obliki nudenja mobilne pomoči otrokom, družinam strokovnim delavcem in drugim za otroka pomembnim osebam, ki so vključeni v redne vrtce in šole - mobilna pomoč ter vključenost v dnevne oblike dela,
- zagotavljanje vseh vrst namestitvev in izvajanje različnih oblik in metod dela z otroki in mladostniki, ki so nameščeni v strokovne centre,
- nudenje podpore in spremljanje po odpustu.

➤ **Področje preventivne dejavnosti**

Področje preventivne dejavnosti ima vzpostavljen stopenjski model pomoči, ki ga strokovni center nudi z namenom, da namestitve morda ne bo. Pomoč otrok oz. mladostnik prejema tako v domačem, kot šolskem okolju ali pa je pomoč nudena strokovnim delavcem, ki delajo z otrokom, družini oz. otroku pomembnim osebam. Zaposilo za vključitev lahko poda kdorkoli od navedenih – torej otrok, starš, strokovni delavec šole. Po potrebi se lahko otrok vključi v dnevne oblike pomoči v strokovnem centru, kar pa ne pomeni hkrati tudi njegove namestitve. V primeru, da svetovanje ne doseže cilja v zadostni meri, se lahko oblikuje mobilni tim oz. tim strokovnjakov različnih strok, ki naredijo podroben pregled stanja, predlagajo dodatne smernice oz. poiščejo nove notranje, zunanje resurse. V primeru, da tudi to ni zadostno, mobilni tim v strokovnem poročilu predlaga, ali uvedbo postopka usmerjanja, vključitev v dnevne oblike, napotitev v center za zgodnjo obravnavo oz. duševno zdravje, ali poda pobudo CSD za obravnavo družine v okviru njihovih pristojnosti. Skupina v dnevni obliki dela se oblikuje za otroke in mladostnike, ki niso nameščeni v strokovni center. Otroci in mladostniki se vključujejo v javno veljavne OŠ in SŠ izobraževalne programe, v dnevne oblike vzgojnega programa znotraj stanovanjskih ali vzgojnih skupin, v samostojne dnevne skupine ali program produkcijske šole. V dnevne oblike se lahko vključujejo dokler ne dosežejo ciljev, določenih v individualiziranem programu (IP) oz. največ do zaključka srednješolskega izobraževanja.

➤ Področje namestitve in oskrbe

Namestitev in oskrba se pričneta v skladu z zakonom, ki ureja družinska razmerja ali zakonom, ki ureja obravnave mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Na kratko in poenostavljeno rečemo, da so otroci oz. mladostniki nameščeni preko Družinskega ali pa Kazenskega zakonika. Pristojni CSD pripravi družino na vključitev otroka oz. mladostnika v strokovni center na podlagi načrta pomoči družini in otroku. V času trajanja ukrepa CSD nudi pomoč družini, sodeluje v strokovni skupini, pri izvajanju IP ter pri pripravi družine in mladostnika na vrnitev v domače okolje. CSD poroči o izvajanju načrta pomoči družini ter otroku oz. mladostniku 1- krat letno pošlje strokovnemu centru. Če je otrok oz. mladostnik nameščen na podlagi vzgojnega ukrepa oddaje v zavod, CSD prihod organizira v skladu z zakonom, ki ureja obravnavanje mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Predstavniki pristojnega sodišča lahko otroka oz. mladostnika v strokovnem centru obišče, opravi z njim in strokovno skupino pogovor ter se seznanijo z IP in poročilom o izvajanju načrta pomoči. Otroci in mladostniki so vključeni v strokovne centre, kjer bivajo in se vključujejo v izobraževalne programe - lahko interne ali eksterne, lahko pa tudi opravljajo delo - se zaposlijo. Strokovni center, ki koordinira sodelovanje strokovnih centrov na posameznem področju je pristojen, da otroku zagotovi najprimernejšo obliko pomoči zanj. Vrste skupin, s katerimi strokovni centri lahko razpolagajo, so:

- Stanovanjska skupina (deluje po načelu družinske vzgoje. Otroci oz. mladostniki se v času vključitve izobražujejo v javno veljavnih programih zunaj SC)
- Vzgojna skupina (praviloma deluje na isti lokaciji kot strokovni center, otroci oz. mladostniki se praviloma izobražujejo v javno veljavnih izobraževalnih programih, ki jih izvaja strokovni center).
- Intenzivna skupina (namenjena je otrokom in mladostnikom, ki zaradi težje problematike potrebujejo več pomoči ter bolj strukturirano in intenzivnejšo pomoč oz. terapevtsko obravnavo. V tej skupini je zagotovljena višja stopnja varnosti zaradi stalne prisotnosti strokovnih delavcev).

Posamezna skupina se lahko glede na potrebe vsebinsko specializira (npr. glasbena, športna, terapevtska kmetija ..) ali se preoblikuje iz ene vrste v drugo.

Individualiziran program (IP)

V osmih dneh po sprejemu v strokovni center ravnatelj imenuje strokovno skupino, katero poleg strokovnih delavcev sestavljajo tudi predstavniki CSD in predstavniki šole. V primeru, da ima posameznik težave na področju duševnega zdravja še predstavniki pristojnega centra za duševno zdravje. Strokovna skupina v 30 dneh od imenovanja, v sodelovanju z otrokom oz. mladostnikom in njegovimi starši pripravi individualiziran program. V njem so določeni cilji, metode, oblike dela, sodelovanje s starši, nosilci posameznih dejavnosti ipd. IP se sproti dopolnjuje in spreminja. Strokovna skupina v okviru IP pripravi načrt sodelovanja in svetovanja staršem ter družini. Sodelovanje lahko vključuje tudi vključitev v šolo za starše, terapevtsko skupino ... V primeru, da je mladostnik vključen na podlagi svojega pisnega soglasja, sodelovanje staršev ni obvezno.

V primeru, da je ogroženo življenje otroka oz. mladostnika, njegovih vrstnikov ali zaposlenih ali če se otrok oz. mladostnik vede avto ali heteroagresivno, ravnatelj v najkrajšem možnem času skliče multidisciplinarni tim, z vsemi, ki otroka obravnavajo, starši. Multidisciplinarni tim sprejme ukrepe za nadaljnjo obravnavo. Predlaga se lahko tudi vključitev v program terapevtske oz. zdravstvene pomoči.

IP je pomembna podlaga za izvajanje načela individualizacije, saj se ga pripravi in spremlja za vsakega otroka oz. mladostnika posebej. Temelji pa na strokovnem socialnopedagoškem delu ter razumevanju funkcionalnosti čustvovanja in vedenja otrok in mladostnikov. Pri načrtovanju, pripravi in evalvaciji IP je prisoten tudi otrok oz. mladostnik.

➤ **Samostojno vključevanje v življenje in delo**

Zadnje področje je samostojno vključevanje v življenje in delo. Po izteku ukrepa sodišča se lahko mladostnik trajno vrne v domače okolje. Pobudo za predčasno prenehanje ukrepa ali za nadomestitev ukrepa pošlje strokovni center sodišču, ki je ukrep izreklo in o tem obvesti pristojni CSD ali državnega tožilca. Strokovni center mora pri tem predložiti poročilo o poteku vzgoje mladostnika, doseženih rezultatih in napotke za morebitne nadaljnje ukrepe strokovnih služb, ki mu bodo pomagale pri vključitvi v samostojno življenje in delo. Najpozneje v zadnjem mesecu trajanja ukrepa strokovna skupina skupaj z mladostnikom, starši in pristojnimi službami pripravi načrt za osamosvajanje. V primeru, da mladostnik doma nima spodbudnih pogojev za nadaljevanje študija, iskanje zaposlitve, mu lahko strokovni center ponudi možnost bivanja v mladinskem stanovanju, kjer lahko ostane najkasneje do 12 mesecev po zaključku izobraževanja oz. do dopolnjenega 26. leta starosti.

Po slabih dve letih postopnega izvajanja zakona je na mestu vprašanje, kako trenutno deluje praksa in s kakšnim stanjem in izzivi se ukvarjamo v konkretni praksi?

VIRI:

Kranjčan, M., Šoln Vrbinc, P. (2015). Med preteklostjo in prihodnostjo zavodske vzgoje. V A. Kobolt (ur.), *Moči, izzivi, vizije vzgojnih zavodov* (str. 11–33). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Predlog Zakona o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (2019). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju. (ZOOMTVI). (2020). *Uradni list RS*, št. 200/20. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO8083>

V Posvetovalni del

V posvetovalnem delu smo oblikovali pet tematskih slopov, ki so po vsebini smiselno in logično sledili načrtovanju in vsebinskim enotam, aktualnim na posvetu. V skupine, ki jih je sestavljalo približno 15 udeležencev, so se udeleženci prijaviли predhodno. Tematske skupine:

- 1. Preventivna svetovalna pomoč**
- 2. Nameščanje otrok in mladostnikov**
- 3. Mladostnik v procesu obravnave in toku življenja**
- 4. Specifična populacija otrok in mladostnikov in sistemski okvirji**
- 5. Spremljanje po odpustu**

Udeleženci v vseh sklopih so bili heterogeno združeni v manjše skupine, v katerih so aktivno sodelovali v debatnih skupinah. Heterogenost skupin pa je pomenila tako raznolikost zastopanih strokovnih profilov, kot raznolikost strokovnih institucij in organizacij, v katerih delujejo. V nadaljevanju lahko najdete opise osnovnih predpostavk, iz katerih je posvetovalno delo izhajalo.

Kot povzetek dela teh skupin, pa smo naredili **izvleček glavnih ugotovitev ter priporočil, ki so jih udeleženci z moderatorji na posvetu izluščili.**

1. Preventivna svetovalna pomoč

Moderatorji: Alja Zajec, dr. Ana Bogdan Zupančič, Nastja Vernik, Saša Borovnik in Vesna Hladnik

Strokovni center otroku ali mladostniku s čustvenimi in vedenjskimi težavami nudi kontinuiteto pomoči. Le-ta zajema svetovanje vrtcu, šoli ali staršem, drugim pomembnim osebam, pomoč mobilnega tima ter namestitev in oskrbo v strokovnem centru. Program obravnave je namenjen otrokom in mladostnikom ter njihovim staršem, ki se jim situacija zaradi različnih razlogov (šolska neuspešnost, vedenjske težave, zloraba PAS, vzgojna nemoč staršev) zaplete do te mere, da poiščejo zunanjo pomoč, ki je ponujena tudi v okviru strokovnih centrov. Mobilne službe strokovnih centrov načrtujejo pomoč posameznemu otroku, zastavijo cilje za premagovanje ČVT otroka, prav tako pa izvajajo pomoč in podporo, spremljajo doseganje zastavljenih ciljev ter tudi načrtujejo, kadar je to potrebno, nadaljnjo obravnavo otroka.

Na posvetu je bilo med udeleženci največ interesa za področje preventive. Tako smo za posvetovalni del lahko oblikovali kar 5 skupin v katerih je sodelovalo med 10 in 15 udeležencev. V skupinah so bili zastopani različni strokovni profili, ki so prihajali iz različnih organizacij in združenj.

UGOTOVITVE:

1. Mobilni tim je dober povezovalni/koordinacijski člen med šolo in starši ter drugimi pomembnimi vpletenimi člani/stroki. Koordinira različne zunanje institucije, ki so vključene v obravnavo otroka/mladostnika.
2. Velika prednost mobilnih timov je svetovanje družinam, saj ima šola tukaj manjšo pristojnost oz. možnosti. Njihovo delo je tako lahko bolj praktično usmerjeno, v konkretne situacije, saj vstopajo tudi v družino. Tako se tudi lažje krepí "ne-šolske" situacije, otroku pomembne mikrosisteme.
3. Dober je metapogled, ki ga mobilni tim prinese kot zunanji sodelavec in njegova ne-vpletenost v pretekle situacije, šolsko klimo, odnose ipd. Supervizijska vloga, ki jo nudi šoli, lahko odpre nove možnosti za delo z otrokom/mladostnikom.
4. Preventivna svetovalna pomoč, ki jo izvaja mobilni tim Strokovnega centra ima manjšo stigmatizacijo v javnosti kot Center za socialno delo, imajo bolj nevtralno vlogo, podporno in ne hkrati tudi kaznovano. Posledično lažje vstopa v družino, starši pa mobilnim delavcem bolj zaupajo, kar je ključno.
5. Mobilna služba zaradi zunanjega vpogleda lažje prepozna še neizkoriščene resurse v sistemih.
6. Časovna dosegljivost; pomembno bi bilo, da se mobilna služba odziva hitro, sistemske prepreke pa tega ne omogočajo. Čakalne vrste so že predolge zaradi pomanjkanja kadra.
7. Prednost novega zakona je, da se sodelovanje s Strokovnim centrom začne že prej in ne šele ob prihodu otroka/mladostnika v vzgojni zavod. Mobilni tim, ki boljše pozna vzgojne zavode, tudi lažje ponudi staršem namestitev kot primerno rešitev. V obliki preventive so ponujene tudi dnevne oblike dela, kar zagotavlja postopnost na kontinuumu oblik pomoči.
8. Izkazuje se potreba po razpršenosti več mobilnih enot, znotraj posamezne regije - decentralizacija.

PRIPOROČILA:

1. Potrebno bi bilo bolj jasno opredeliti pristojnosti med Centrom za socialno delo, Centrom za duševno zdravje in Strokovnim centrom, da se pomoči ne bi prekrivale. Kdaj smiselno vključiti koga?
2. Zaznavamo potrebo po takojšnji vključitvi zdravstvene stroke za namen izpeljave diagnostike. Pomembno bi bilo sistemsko urediti to področje.
3. Ugotavljamo potrebo po vzpostavitvi sistema, ki bi omogočal kontinuitete odnosov pomoči.

4. Zaznavamo potrebo po sistemski ureditvi avtomatske vključitve mobilne službe (svetovanje družini) že ob ugotavljanju zgodnjih znakov (preventivno vključevanje) oz. ob sprožitvi postopka za usmerjanje.
5. Potrebno bi bilo urediti normative za delo v mobilnih službah.

ODPRTE DILEME:

1. Kdaj je pravi čas, da se šola obrne po pomoč na Strokovni center - da ni prehitro ali prepozno?
2. Kako uskladiti pričakovanja vseh vpletenih?
3. Kaj lahko vsaka posamezna stroka stori, da bo sodelovanje teklo bolj gladko, da se bomo med seboj bolje slišali?
4. Kako premostiti preveliko usmerjenost sistema v storilnostno naravnost?

2. Nameščanje otrok in mladostnikov

Moderatorji: Ramza Kurtović, Samanta Jančič, Sandra Zemljak in Urška Rous

V skupini smo obravnavali vlogo in pristojnosti različnih strokovnih služb pri nameščanju posameznikov v specifične programe institucionalne vzgoje. V strokovnem smislu se tu srečujejo tako službe centrov za socialno delo, kot zavodov za vzgojo in izobraževanje. Ponekod se v strokovno obravnavo vključujejo tudi druge strokovne službe, ki segajo od šol, ki jih posameznik obiskuje, do podpornih služb psihiatričnih bolnic in psihoterapevtskih obravnav. Vedno pa v odnosnem in funkcionalnem smislu sodi v odločitve o namestitvi tudi družina. Kot novo vključene pa v upravnem in formalnem smislu, namestitveno vlogo izpeljejo sodniki družinskih in kazenskih sodišč in v izvedbenem smislu strokovni centri pri nameščanju otrok in mladostnikov v enote v katero so nameščeni.

V okviru skupine »Nameščanje otrok in mladostnikov« so se izoblikovale tri skupine med 10 do 15 udeležencev. Znotraj skupin smo naredili pregled praks na področju dela z otroki in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi težavami, iskali dobre primere prakse, kakor tudi vzeli. Nekaj besed je bilo namenjenih tudi različnim pristopom dela s strani CSD-jev ter kontinuiranem spremljanju mladostnika s strani enega strokovnega delavca skozi celoten proseg (v praksi otrok prehaja med različnimi in je težava z vzpostavitvijo pristinega odnosa, ki je pa ravno tu izjemnega pomena). Skupaj smo iskali predloge za izboljšave in rešitve, da bi na svojih področjih dela lahko ukrepali in izboljšali pristop k namestitvam ob upoštevanju omenjenih zakonodaj. Čeprav smo bili razdeljeni v tri skupine smo se vse skupine dotaknile istih in podobnih tem.

UGOTOVITVE:

1. Ni enotne prakse (strokovni centri, CSD-ji, sodišča).
2. V praksi Družinski zakonik in ZOOMTVI nista povezana.
3. Regijska omejenost pri nameščanju otrok/mladostnikov.
4. Neenakomerna regijska zastopanost programov.
5. Kadrovska preobremenjenost vseh treh strok (pomankanje in fluktuacija kadra).
6. Dolgi postopki.
7. CSD-ji nimajo v katalogu zajetih nalog za spremljanja mladostnika po 18. letu.

PRIPOROČILA:

1. Medsebojno sodelovanje vseh treh strok.
2. Spremljanje dejanske koristi otrok.
3. Enoten protokol nameščanja.
4. Redni timi in evalvacija vseh teh deležnikov (strokovni centri, sodišča, CSD-ji).
5. Finančna in kadrovska podpora zakonu.
6. Interes in podpora s strani krovnih ministrstev.
7. Vključitev zdravstvene stroke.
8. Razvoj programov in specializacija zavodov.
9. Pomen rednega odzivanja strokovne javnosti.

3. Mladostnik v procesu obravnave in toku življenja

Moderatorji: Katja Bilban, Tomi Martinjak, Ana Bešter

V skupini smo se posvetili procesu nastanitve posameznika od zaznave težav, do namestitve same. V procesu obravnave se otrok, oziroma mladostnik sooča z veliko spremembo in poseg v njegovo življenje. Za to, da se te poti izvajajo strokovno in v skladu z posameznikovo koristjo, pa je pomembno izvesti določene korake in ob enem upoštevati tudi njegov glas. Sem sodijo tako različni protokoli in pristopi, ki se v praksi že izvajajo ali so bili v preteklosti izvajani. V tem sklopu smo načeloma govorili o strategijah in obveznih korakih v procesu nameščanja, ter iskali primere dobrih praks in neučinkovitih postopkov pri delu z otroci in mladostniki v strokovnih centrih, preverjali smo ustreznost programov obravnave in ugotavljali kakšne so potrebe po novih programih. Ob tem smo izpostavili nivojsko obravnavo in sodelovanje s starši, ki je pri obrnavi otrok in mladostnikov ključnega pomena in izobraževalno področje. Skušali smo ugotoviti, kako dobro institucije med seboj sodelujemo ob potrebi po širši in zahtevnejši obrnavi otroka oz. mladostnika.

V okviru skupine »Mladostnik v procesu obravnave in toku življenja« so se izoblikovale tri skupine med 10 do 15 udeležencev.

UGOTOVITVE:

1. Sodniki ne poznajo zavodov in tudi ne načina dela.
2. Sodniki ne vabijo na vse obravnave Strokovnih centrov kot stranke v postopku, kar privede do namestitvev, ki niso v korist otrok.
3. Problem regijske omejenosti, saj ne moremo nameščati nekaterih, ki bi bolj sodili v drugo ustanovo ali dlje od kraja stalnega prebivališča.
4. Nameščanje v sodelovanju med CSD in sodiščem direktno v Strokovni center brez predhodne poizvedbe in preverjanje pogojev, samo na podlagi prostih postelj.
5. Relacije med inštitucijami, bi morale biti bolj jasne.
6. Pomanjkanje kadra (ni enako pomanjkanje volje).
7. Težava zaupanja, če lahko starši in mladi preberejo vse dokumente, ki jih vzgojitelji pošljejo sodniku

PRIPOROČILA:

1. Izobraževalni programi (boot-kampi, vojaški rok)
2. Pomanjkanje alternativnih programov (samo, da se mladostnika odpelje nekam za pol leta, da se »resetira«).
3. Premalo dnevnih programov (klubi).
4. Povezanost= protokoli, ki bi jih bilo potrebno sprejeti, npr., da mora CSD opraviti poizvedbo kam bi otroka namestili, ali je prostor, ali mladostnik spada v to skupino itd., v kolikor sodišče tega ne bi dobilo, bi vrnilo nazaj na CSD da to preveri.
5. Alternativni programi za tiste otroke in mladostnike, ki ne pašejo nikamor (npr. so sprejeti v srednješolsko vzgojno ustanovo brez pogojev za vpis, otroci in mladostniki, ki se spopadajo z odvisnostjo od PAS, mladostniki Romske etnične manjšine ..)

4. Specifični primeri populacije otrok in mladostnikov

Moderatorji: Dominika Pajnik, Laura Kerčmar, dr. Mateja Marovič

V skupini »Specifični primeri populacije otrok in mladostnikov« smo obravnavali skupine otrok, ki imajo skupne specifične težave, se pogosteje pojavljajo na poti obravnav, ali pa so izjeme s posebnimi oblikami težav. Govorili smo o otrocih in mladostnikih beguncih, Romih, odvisnikih od psihoaktivnih snovi, otroci in mladostniki brez zdravih meja ter otroci in mladostniki s kombiniranimi težavami, s katerimi se pogosto srečujemo v poklicih pomoči.

Pozornost smo namenili otrokom s težavami v duševnem zdravju, otrokom z motnjo avtističnega spektra ter zasvojenost z IKT (*»informacijsko komunikacijska tehnologija«*). V skupinah smo raziskovali specifične skupine otrok in mladostnikov, s katerimi se pri svojem delu srečujemo in nam predstavljajo izzive, vire in nivoje pomoči otrokom in mladostnikom, morebitne rešitve znotraj obstoječih možnosti pomoči in podpore javnih služb in drugih služb poklicev pomoči. Izoblikovali smo glavne ugotovitve in predloge, ki jih prikažemo v nadaljevanju.

V okviru tematike *»Specifični primeri populacije otrok in mladostnikov«* so se na posvetu oblikovale tri skupine, ki jih je sestavljalo 10 do 15 udeležencev.

UGOTOVITVE:

1. V poklicih pomoči se vedno pogosteje soočamo z otroci in mladostniki s kombiniranimi težavami (otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in težavami v kombinaciji z avtizmom, lažjimi motnjami v duševnem razvoju, odvisnostjo od psihoaktivnih snovi ipd.).
2. Trenutna praksa, ki se oblikuje je delovna skupina v strokovnih centrih za delo z otroci in mladostniki, odvisnimi od psihoaktivnih snovi, v sodelovanju s CZOPD.
3. Kot dobra praksa so se izkazali *»hišni«* psihoterapevti- otroci in mladostniki so dobili pomoč *»tukaj in sedaj«*. Trenutno ni sredstev in posluha za psihoterapevte v vzgojnih ustanovah, čakalne dobe so dolge, otroci in mladostniki posledično ne pridejo pravočasno do pomoči.
4. Pomanjkanje ustreznih virov pomoči.
5. Pri delu z otroci in mladostniki romske etnične manjšine so se kot dobra praksa izkazali romski pomočniki in prevajalci.
6. Vprašanje kompetentnosti, usposobljenosti kadra za delo s specifičnimi primeri populacije. Od strokovnih delavcev se pričakuje velika stopnja fleksibilnosti, iznajdljivosti, občutljivosti na potrebe otroka/ mladostnika in družine ter sposobnost razvijanja in ohranjanja odnosa, usklajevanje s starši pri postavljanju mej otrokom (*»otroci brez meja«*), za kar je nujno potreben odnos s celotno družino.
7. Vrednotenje poklica - plačni sistem.
8. Velik pomen pripisujemo pozitivni institucionalni klimi.
9. Velik pomen prav tako pripisujemo izobraževanju ter pomanjkanju finančnih sredstev za kakovostno obravnavo otrok in mladostnikov s specifičnimi težavami (pomanjkanje kadra, primernih prostorov, didaktičnih sredstev ipd.).

PRIPOROČILA:

1. Interdisciplinarnost- vključevanje več strok v obravnavo, sploh zdravstva (vključevanje zdravstva v mobilne time, sestanki, posveti, multidisciplinarni timi, ki bi vključevali zdravstveno stroko. V vzgojnih ustanovah primanjkuje zdravstvenega kadra, ni psihoterapevtov, strokovnjakov za področje odvisnosti od psihoaktivnih snovi, strokovnjakov za zasvojenost z IKT ..).
2. Vzpostavitev kriterijev nameščanja za dotično ustanovo (katera motnja, v primeru kombiniranih motenj, je pri otroku/ mladostniku primarna in v katero ustanovo je smiselna, glede na primarno motnjo, namestitev).
3. Prožna podpora celotni družini.
4. Terapevtsko delo s starši.
5. Na vseh nivojih pomoči ustrezno zbiranje dokumentacije.
6. Velik pomen osveščenosti pripisujemo fazi preventive.
7. Zbrati nabor izvajalcev različnih oblik pomoči v posamezni regiji.
8. Vračanje otrok z lažjo motnjo v duševnem razvoju v redne šole.
9. Pomanjkanje vzgojnih in izobraževalnih programov za heterogenost populacije, ki prihaja v strokovne centre.

5. Spremljanje po odpustu

Moderator: Mihel Valenčak

V tematski skupini »Spremljanje po odpustu«, smo prepoznavali in iskali različne oblike spremljanja mladostnikov po odpustu, ki so dopolnili polnoletnost in so po zaključku institucionalne obravnave nimajo kam. Obravnava in program za posameznika v institucionalni obravnavi pomeni tesne stike s strokovnimi delavci in varen prostor obravnave, ki pa formalno po odpustu nima več te funkcije. S polnoletnostjo se formalno zaključi spremljanje socialnih delavcev, z odpustom pa spremljanje strokovnih delavcev vzgoje in izobraževanja. Tudi po obravnavi pa nekateri mladostniki odhajajo v še vedno relativno disfunkcionalna okolja ali pa na samostojno pot za katero niso povsem pripravljeni.

V nekaterih zavodih je razvita tako imenovano "poodpustno spremljanje", ki je namenjeno opolnomočenju posameznika na poti pri izstopu iz institucionalne obravnave. Tako so se v posameznih Strokovnih centrih že razvili programi, ki omogočajo tako samostojno pot. Na posvetu pa smo se v tema pogovarjali o trenutnem stanju in potrebnimi izzivi, ki bi to področje uredili.

UGOTOVITVE:

1. Prvi pogoj je to, da se mladostnik sam odloči za tako obliko podpore.
2. Potrebno je za mladostnike, ki še niso dosegli pogojev za samostojno življenje in v svojem okolju nimajo podpore, najti primeren pristop in program.
3. Trenutno je najbolj klasična rešitev za take mladostnike t. i. mladinsko stanovanje.
4. V formalnem smislu je mladostnik pri 18 letu na enakem statusu kot nekdo, ki je v stisko zašel v zreli odrasli dobi.
5. Obstaja sistem osebne pomoči na CSD, kjer tudi po odpustu iz obravnave mladostnik lahko dobi osebno podporo.

PRIPOROČILA:

1. Imamo nekaj mobilnih timov in programov, ki so lahko takim posameznikom v pomoč, niso pa ti programi široko razpoložljivi in izpopolnjeni.
2. Predlagamo povečanje kapacitet mobilnih timov. S tem bi zajeli celoten spekter pomoči, ki jo tak posameznik potrebuje.
3. Zaradi prehoda iz bolj formalnega in strukturiranega okolja je potrebno preiti v izrazito odnosni nivo delovanja strokovnjaka, ki s tem posameznikom dela. Potrebno je narediti sistem pomoči, ki vključuje tim ljudi, ki bi nudil podporo v ozadju in bi lahko morebitno menjavo podornima tudi nadomestil. Tako torej ustvariti stabilen sistem podpore.
4. Strokovni delavec, ki bi poodpustno spremljal posameznika, bi se moral vključevati v proces obravnave otroka vsaj eno leto pred začetkom programa poodpustnega spremljanja. Namen spremljanja pred odpustom je odnos, ki je predpogoj za poodpustno delo.
5. Glede na potrebe potrebujemo več mladinskih stanovanj.
6. Potrebujemo prehodna stanovanja, ki bi bila namenjena tistim posameznikom, ki ne potrebujejo aktivnejšega spremljanja in so na poti v samostojnost.
7. Vsebinsko bi potrebovali v teh programih tudi »pomoč pri najemu stanovanja na trgu«.
8. Potrebno bi bilo sistemsko prestopiti k tem programom in delati tudi s skupnostjo in integracijo posameznika v okolje.
9. Potrebno je sestaviti program ali celo sistem »*coachinga*« za proces osamosvajanja v času poodpustne obravnave.